

Informellt lärande av svenska och engelska
Lärarnas perspektiv

Noomi Halonen

Kandidatavhandling i svenska
Jyväskylä universitet
Institutionen för språk- och kommunikationsstudier
2019

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Noomi Halonen	
Informellt lärande av svenska och engelska. Lärarnas perspektiv.	
Ruotsin kieli	Kandidaatintutkielma
Toukokuu 2019	Sivumäärä 39
<p>Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää opettajien näkökulmia ruotsin ja englannin informaaliin oppimiseen. Tutkimuksen avulla pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: 1. Mitä käsityksiä opettajilla on informaalista oppimisesta? 2. Minkälainen ero on englannin ja ruotsin informaalin oppimisen välillä? ja 3. Mikä on opettajan rooli oppilaiden informaalisessa oppimisessa? Tutkimukseni teoreettinen viitekehys koostuu informaalin oppimisen määrittelystä ja informaalien kontekstien ja tutkimustulosten esittelystä. Lisäksi käsittelen englannin ja ruotsin välisiä eroja sekä motivaation ja asenteiden vaikutusta. Esitän myös tutkijoiden näkemyksiä opettajan roolista. Aineistoa varten haastattelin neljää ruotsin ja/tai englannin opettajaa, jotka opettavat yläkoulussa ja/tai lukiossa. Haastattelut olivat puolistrukturoituja, ja analysoin ne käyttämällä laadullista sisällönanalyysia. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että opettajat tunnistavat ilmiön ja pitävät informaalia oppimista tärkeänä sekä tunnistavat informaaleja konteksteja. Opettajat tunnistivat englannin dominoivan roolin ja uskovat sen vaikuttavan englannille altistumisen määrään ja oppilaiden kielitaitoon. Ruotsin informaali oppiminen vaatii oppilailta enemmän aloitteellisuutta. Negatiiviset asenteet ruotsia kohtaan saattoivat vähentää informaalin oppimisen määrää. Informaali oppiminen tulee esille luokassa eri tilanteissa. Opettajan rooli voi olla edistää informaalia oppimista eri tavoilla, eriyttää, motivoida tai olla vaikuttamatta siihen. Resurssien nähtiin vaikuttavan informaalin oppimisen edistämiseen. Oppimateriaaleissa on opettajien mielestä melko vähän informaalia oppimista tukevia tehtäviä.</p>	
Asiasanat: Informellt lärande av språk, lärande utanför klassrummet, informell kontext, lärare	
Säilytyspaikka: JYX	

INNEHÅLL

1 Inledning	5
2 Teoretiska utgångspunkter	9
2.1 Informella kontexter av lärande	9
2.2 Tidigare forskning	10
2.3 Svenskans och engelskans roll i Finland	12
2.4 Attityder och motivation	13
2.5 Lärare och elevernas informella lärande	13
3 Material och metod	16
3.1 Material	16
3.2 Metod	18
4 Resultat	19
4.1 Presentation av informanterna	19
4.2 Lärarnas uppfattningar om informellt lärande	19
4.2.1 Informella kontexter	22
4.3 Jämförelse av engelska och svenska	23
4.3.1 Svenskans och engelskans roll	23
4.3.2 Elevernas språkkunskaper	24
4.3.3 Attityder och motivering	25
4.4 Lärarens roll i elevernas informella lärande	26
4.4.1 Lärare och elevernas informella lärande	26
4.4.2 Främjande av informellt lärande	26
4.4.3 Differentiering	27
4.4.4 Resurser	28

4.4.5 Läroböcker	28
4.4.6 En kritisk inställning gentemot lärarens roll	29
5 Diskussion	30
Litteratur	32
Bilagor	36

1 INLEDNING

Lärande utanför skolan är någonting jag själv har upplevt som språkstudering. Jag har märkt att medan jag läser böcker, tittar på video och lyssnar på musik lär jag mig språk, vilket har haft ett stort inflytande på mina språkkunskaper vid sidan av språkundervisningen i skolan. Detta *informella lärande* har också engagerat mina egna intressen och språkets roll har bland annat varit att underhålla och förmedla intressant information. Jag har märkt att skickliga talare av något främmande språk engagerar sig mycket i språkliga aktiviteter även utanför skolan. Dessa aktiviteter kan innebära bland annat att spela något spel eller upprätthålla sociala kontakter. Målet med aktiviteterna är inte att i första hand lära sig språk utan det kommer som en biprodukt. Min generella uppfattning är att språklig stimulans utanför skolan möjliggör effektivare lärande av språk. Som blivande lärare är jag intresserad av språkpedagogik och lärarnas tankar och åsikter om informellt lärande.

Informellt lärande är ett begrepp som i forskningen oftast syftar till lärande utanför arbetsplatsen (Stickler & Emke 2011:150). Den har många definitioner som i grunden syftar på samma fenomen. Begreppet definierades av Malcolm Knowles på 1950-talet i verket *Informal Adult Education* (Bahrani 2011). Informellt lärande förknippades med informella miljöer, flexibilitet i inlärningsprocessen och användning av upplevelser. Cross (2006:19) definierar det som ett icke-officiellt, icke-planerat och improviserat sätt att lära sitt arbete. Informellt lärande definieras av Livingstone som allt människor gör för att skaffa sig kunskaper, färdigheter eller förståelse om hälsa eller hobbyer, betalat eller frivilligt arbete eller vad som helst annat som intresserar dem utanför organiserade kurser (Benson 2011:10).

Europeiska kommissionen har definierat formellt, informellt och icke-formellt lärande (Cedefop 2014). Formellt lärande erbjuds oftast av en institution för utbildning eller undervisning. Det är strukturerat (när det gäller mål, tid och stöd i lärande) och leder oftast till betyg. Ur elevernas perspektiv har formellt lärande ett syfte. Däremot är informellt lärande inte strukturerat och leder vanligtvis inte till betyg. Det är en produkt av vardagliga aktiviteter som är förknippade med arbete, familj och fritid. Informellt lärande saknar ofta ett syfte. Icke-formellt lärande ligger däremot mellan de två ovannämnda begreppen. Icke-

formellt lärande erbjuds inte av någon institution för utbildning eller undervisning, men det är strukturerat (när det gäller mål, tid och stöd i lärande) och har ett syfte.

Benson (2011) kategoriserar de närbesläktade begreppen till informellt lärande enligt de fyra dimensionerna plats, formalitet, pedagogik och kontrollfokus:

1. Plats: utanför klassen (*out-of-class*), utanför skolan (*out-of-school*), efter skolan (*after-school*), utanför läroplanen (*extracurricular*), utanför murarna (*extramural*)
2. Formalitet: formellt (*formal*), icke-formellt (*non-formell*), informellt (*informal*) lärande
3. Pedagogik: själv-instruerad (*self-instructed*), icke-instruerad (*non-instructed*) och naturalistiskt (*naturalistic*) lärande
4. Kontrollfokus: självständigt (*independent*), själv-styrt (*self-directed*) och autonomt (*autonomous*) lärande

Det finns nyansskillnader mellan de ovannämnda begreppen men de sammanflätas åtminstone delvis. Benson och Reinders (2011) samt Nunan och Richards (2015) använder begreppet lärande utanför klassrummet som en hyperonym för att syfta till de ovannämnda begreppen. I min avhandling kommer jag att använda begreppet informellt lärande, men också begreppen lärandet utanför skolan och autonomt lärande. Autonomt lärande är ett begrepp som ofta dyker upp i litteraturen. Autonomt lärande introducerades först av Holec i år 1981. Holec definierar det som förmåga att ta ansvar om sitt lärande (Little 1991:7). Reinders (2011) föreslår att autonomt lärande innehåller följande processer: identifiering av behovet att lära, målsättning, planering av lärande, materialval, val av inlärningsstrategier, övning, övervakning av utvecklingen, samt bedömning och repetition.

I förhållande till definitionen om informellt lärande kan många av begreppen inkludera stöd av en lärare eller något slags tutor. Dessutom har lärandet oftast ett syfte och det kan vara en del av skolans verksamhet. Autonomt lärande till exempel är något som i hög grad förknippas med lärarens pedagogik i klassen. Enligt Toffoli och Sockett (2010) är informellt lärande av språk inte en del av lektioner eller andra uppgifter givna av läraren som till exempel läxor. Läraren är således inte primärt en del av informellt lärande. Informellt

lärande sker också inte enligt ett schema och elevens uppmärksamhet är riktad mot materialet. Lärande är därför inte nödvändigtvis medvetet. Digitalisering och ny teknologi har påverkat starkt informellt lärande genom att erbjuda en stor variation av miljöer. Gränsen mellan informellt och formellt lärande har blivit otydligare och därför kan informella kontexter utnyttjas av läraren. Detta framhävs i den starka betoningen att använda autentiskt material i klassrummet. Man har börjat tala om hybridlärande som är en kombination av medvetet och omedvetet lärande (Pelttari 2017).

Studenter vill eventuellt upprätthålla eller förbättra sina språkkunskaper efter examineringen. Kunskaper och färdigheter som de har fått från skolan kan då komma till nytta. Detta kan innebära till exempel medvetande om informella miljöer och möjligheter att utnyttja dem. Därför är det viktigt att få fram lärarnas röst och perspektiv om informellt lärande. Syftet med min avhandling är att redogöra för lärarnas åsikter och upplevelser om informellt lärande samt åtgärder. Mina forskningsfrågor är följande:

1. Vad är lärarnas uppfattningar om informellt lärande av svenska och engelska?
2. Hurdana skillnader finns det mellan informellt lärande av svenska och engelska?
3. Vad är lärarens roll i elevernas informella lärande?

Man har forskat mycket i lärande i skolmiljön (Benson 2011:8). Lärande utanför skolan har utforskats mindre. Mycket av forskningen fokuserar på hur lärande utanför skolan kan kopplas till lärande i klassrummet (Nunan & Richards 2015). Informellt lärande av språk har forskats ur elevernas synvinkel och fokus har varit på engelska språket både utomlands och i de nordiska länderna. Forskningsresultaten visar att informellt lärande är vanligt bland elever och påverkar språkkunskaper positivt. Det finns bara ett fåtal studier gällande lärarens uppfattningar och roll i elevernas informella lärande. Toffoli och Sockett (2015) forskade i lärarnas uppfattningar om informellt lärande av engelska i Frankrike. Dessa resultat är en viktig referenspunkt för denna avhandling. Informellt lärande har inte forskats utifrån lärarnas perspektiv i Finland. Också den jämförande aspekten mellan svenska och engelska har inte studerats. Således kan denna avhandling bidra till större medvetenhet om ämnet och mera forskning i framtiden.

Avhandlingen är strukturerad i fyra delar. För det första presenterar jag de viktigaste teoretiska utgångspunkterna för informellt lärande. För det andra rapporterar jag om materialinsamlingen och materialens kvalitativa innehållsanalys som metod. För det tredje redogör jag för resultaten av analysen. Slutligen sammanfattar jag undersökningen och diskuterar dess betydelse.

2 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta kapitel presenterar jag forskningstemat. Först redogör jag för informella kontexter och den viktigaste forskningen om ämnet. Sedan diskuterar jag engelskans och svenskans roll i Finland samt hur attityder och motivation kan påverka informellt lärande. Slutligen reflekterar jag kring lärarens roll i informellt lärande.

2.1 Informella kontexter av lärande

Lärokontexterna utanför skolan är mångsidiga och engagering i dem beror på studenters egna uppfattningar och vilja att agera (Kalaja m.fl 2011). Det är omöjligt att uppräknat alla möjliga kontexter utanför skolan där språkinläring kan ske. Orsaken är den stora variationen av informella kontexter. Några av kontexterna är mer kända och vanligare än andra. Till exempel lyssnande av musik har blivit en vanlig del av språklektioner i Finland. Kontexterna är också tillgängliga i olika utsträckning. Möjligheter till interaktion med en infödd talare är mindre i östra Finland än i Österbotten. Studenternas egna intressen spelar en viktig roll i val av kontexter eftersom de frivilligt väljer vad de sysslar med på sin fritid.

Tillgång till internet och teknologi har möjliggjort tillgång till många olika lärokontexter. Interaktion med infödda talare av språket erbjuds i många olika lärokontexter. Studentutbyte är en möjlighet att lära sig språk i en naturlig språklig kontext (Arnold & Fonseca-Mora 2015, Cadd 2015, Macalister 2015). Sociala nätverk och sociala resurser till exempel familj och vänner är också en viktig kontext av lärande utanför skolan (Palfreyman 2011).

Television och animerade filmer (Curtis 2015, Webb 2015), tv-serier (Hanf 2015) och internet-tv är vardagliga sätt att lära sig språk. Språk kan läras genom olika nätresurser som till exempel TED-talks (Coxhead & Bytheway 2015). Bloggar och vloggar kan också förbättra språkkunskaperna (Pelttari 2017). Numera är olika tv- och dataspel en bred kontext där elever möter och lär sig engelska (Kuure 2011, Sylvén & Sundqvist 2012, Coxhead & Bytheway 2015, Chik 2015).

I en undersökning genomförd av Kalaja m.fl. (2011) upplever universitetsstudenter,

som studerar engelska, att de har lärt sig språk utanför skolan genom TV, filmer, musik, radio, internet, böcker, tidskrifter och andra människor. Studenter i svenska nämner dessutom lärande av svenska från förpackningar och etiketter. I Sundqvists (2009) doktorsavhandling rapporterade eleverna i sina lärodagböcker om olika lärokontexter, där de möter engelska och andra språk utanför skolan. Kontexterna som Sundqvist hade valt var läsande av böcker, läsande av tidskrifter, TV-tittande, filmer, surfande på nätet och spelande av TV- eller dataspel samt musik.

2.2 Tidigare forskning

Toffoli och Sockett (2010) undersökte informellt lärande på nätet bland 222 franska studenter i engelska. De forskade i elevernas engelskspråkiga nätvanor. De var intresserade av elevernas lyssnande, läsande, skrivande, interaktion och tal. Resultaten visade att eleverna lyssnade mer på engelska på nätet än vad de läste. Eleverna lyssnade lika mycket musik som de tittade på TV-serier och filmer. Studenterna läste i interaktiva sammanhang till exempel i sociala nätverk lika mycket som i icke-interaktiva kontexter. I sociala medier skrev studenterna mest korta upprepande svar. Ytterst få studenter talar på nätet. Resultaten visar att studenterna möter engelska i olika former på nätet. I dessa möten producerar studenten själva sällan språk genom tal eller skrift. Detta kan möjligen bero på att kontakterna studenterna har på sociala medier var mest med andra franskspråkiga.

En studie med 80 svenska elever i årskurs 9 utförd av Sundqvist (2009) visar att tiden använt till engelska aktiviteter utanför skolan (EE-aktiviteter) korrelerar positivt med elevernas muntliga färdigheter och deras ordförråd. Tiden som eleverna använde till EE-aktiviteter var i snitt 18,4 timmar i veckan. Pojkar använde mer tid än flickor. Eleverna använde mest tid till att lyssna på musik, spela dataspel och titta på TV. Ett intressant resultat i studien var att EE är en självständig variabel och därmed påverkas den inte av den socioekonomiska bakgrunden. Detta betyder att lärande utanför klassrummet påverkar elevernas språkkunskaper positivt och är tillgängligt till alla oavsett bakgrund. Enligt en annan undersökning genomförd av Sundqvist och Sylvén (2012) upptäcktes en positiv korrelation mellan spelande av *Word of Warcraft* och elevernas ordförråd.

Kalaja m.fl. (2011) genomförde en kvalitativ studie om finska universitetsstudenter av svenska och engelska och deras uppfattningar om vad de hade lärt sig i och utanför skolan. Enligt studien handlade läromedel utanför skolan om språkets funktion. I analysen påpekas att lärokontexterna utanför skolan är mångsidiga och elevernas engagemang i dem beror på studenternas egna uppfattningar och motivation. Läromedel utanför skolan är alltså annorlunda än i skolkontexten.

Informella sammanhang förbättrar språkkunskaperna i olika områden i språket. Regelbundet läsande kan förbättra läsförståelsen, flytet och ordförrådet (Day & Robb 2015). Sångtexter och dikter kan användas för lärande av uttal, grammatik, ordförråd, minne och idiomatiska uttryck (Kerekes 2015). Dataspel på nätet kan engagera spelaren i språkliga kontexter genom deltagande, problemlösning och upprätthållande av sociala relationer (Kuure 2011).

Toffoli och Sockett (2015) genomförde en enkätstudie gällande universitetslärares uppfattningar om informellt lärande. I studien deltog 30 franska professorer. Syftet var att redogöra för professorernas kunskaper om elevernas utövning av OILE (*Online Informal Learning of English*) och hur detta påverkar deras didaktik. En tredjedel av lärarna hade noterat elevernas OILE-aktiviteter. Lärarna trodde att större antal studenter kommer att engagera i OILE-aktiviteter i framtiden. OILE-aktiviteter ansågs påverka speciellt hörförståelse och tal positivt. Lärarna motiverade detta med att eleverna är flytande, förstår bättre, använder idiomatiska uttryck och blir mindre störda av snabbt tal. Lite mer än hälften av lärarna tyckte att elevernas OILE-aktiviteter påverkar deras yrkesutövning. De som tog hänsyn till OILE-aktiviteter använde till exempel TV-serier i klassrummet. Lärarna kunde också ta upp elevens favoritserie i undervisningen och arbeta med hur man skulle kunna använda OILE-aktiviteter i lärandet av engelska. En lärare hade uppmuntrat elever att inse hur mycket de använder engelska varje dag genom inlärningsdagböcker. Tolv lärare ansåg att de skulle vilja anpassa sitt lärande till elevernas nutida lärokontexter. Några lärare motiverade det med att skapa intresse för språk. Lärarna som inte tänkte anpassa sin undervisning motiverar sin inställning med att deras läroämne vänjer sig inte till sådana innehåll, läroplanen är oböjlig och att de inte vill vara de ända som anpassar sin undervisning. En lärare tyckte att informella aktiviteter inte är effektivt lärande eftersom de alltid inte handlar om medvetna läroprocesser och kan vara passiva.

2.3 Svenskans och engelskans roll i Finland

Engelska och svenska är språk som numera har etablerat en stadig roll i det finska samhället. Svenska är det andra inhemska språket i Finland och därför obligatoriskt i grundskolan och gymnasiet. Attityderna till svenska språket i Finland präglas mycket av den negativa diskussionen som pågår i medier. I diskussionen dyker upp negativt inställda ord som tvångsvenskan. Trots detta visar en undersökning gjord av Lehti-Eklund och Green-Väittinen (2011) att 49 procent av eleverna i grundskolan har en positiv inställning till svenskan, medan bara 20 procent föreställer sig negativt och 31 procent är neutralt eller ambivalent inställda. I studien nämns också att eleverna vill ha mera autentiskt material som hjälper dem i vardagliga kommunikationssituationer.

Engelska däremot behålls som ett globalt språk och lingua franca det vill säga ett internationellt språk som används av människor med olika modersmål. Enligt Crystals (2012:3) definition blir ett språk globalt när det utvecklar en speciell roll som erkänns i alla länder. Orsakerna till engelskans spridande är geografisk-historiska, medan socio-kulturella orsaker förklarar varför den kvarstår som ett globalt språk (Crystal 2012:29). Engelskan har även börjat kallas det tredje inhemska språket som används vardagligen av finländare (Leppänen, Nikula & Käätä 2008) och språkkunskaper i engelskan anses vara nödvändiga färdigheter.

I läroplanen för A-svenska och engelska för årskurs 7–9 tas informella aspekter av lärandet upp samt engelskans och svenskans speciella roll i Finland. I läromålen för engelska nämns att eleverna bör undersöka hur engelskan utvecklades till ett globalt lingua franca (Utbildningsstyrelsen 2014:400). I målen för vitsord 8 både i engelska och i svenska krävs att eleven kan göra observationer om möjligheterna att lära sig i svensk- och engelskspråkiga miljöer och sammanhang (Utbildningsstyrelsen 2014:379, 402). I målen för engelska påpekas dessutom att eleven kan aktivt delta i dessa miljöer och sammanhang (Utbildningsstyrelsen 2014:402). I läroplanen nämns informellt lärande i samband med engelskan: ”Många elever använder i allt högre grad engelska på sin fritid. Den kunskap som eleverna inhämtar genom det informella lärandet ska beaktas när undervisningen planeras och innehållet väljs” (Utbildningstyrelsen 2014:399).

2.4 Attityder och motivation

Attityd är en tendens att reagera på ett utvärderande sätt på någon eller något. Dimensioner som kan beaktas när det gäller andraspråksinlärning är attityder till samhälle och talare av andraspråk, attityder till lärandet av språket i fråga och attityder till språk och språkinlärning generellt. Motivation definieras som investerad insats att lära andra språket. (Hummel 2014:201–202). Enligt Gardners socio-pedagogiska modell är motivation en variabel som har inflytande på individens framgång i andraspråksinlärningen. Den är en mångsidig konstruktion som påverkar beteendet, tänkandet och känslor. (Gardner 2010:23) I modellen skiljs formella och informella sammanhang av lärande. Gardner föreslår att motivationen spelar en större roll i informella sammanhang eftersom personen själv får bestämma om man ska ”utnyttja upplevelsen” (Gardner 2010:83–85).

Dörnyei och Csizer formade en modell om tio bud om hur lärare kan motivera sina elever. Det sjunde budet är att främja elevernas autonomi. Det inkluderar att eleverna och deras idéer och frågor tas med i klassrummet och att de får ansvar för sitt lärande. Budet motiveras med att motivation att lära andraspråket och elevernas autonomi går hand i hand. (Dörnyei & Csizer 1998: 217, 222). Bailly (2011) argumenterar att framgångsrikt lärande utanför skolan kräver motivation. I hans studie kom det fram att starkt motiverade elever använde mer traditionella lärotekniker såsom lärandet av ordförråd och grammatik, det vill säga minde informella lärotekniker i lärande utanför skolan.

Elevernas attityder påverkar hur de förhåller sig till svenskan och engelskan som språk. Attityder påverkar motivationen av andraspråksinlärningen och på så sätt språkkunskaper både i formella och i informella sammanhang. I formella kontexter kan läraren påverka attityderna och motivationen. Informella kontexter är däremot annorlunda eftersom eleven är i kontroll om sitt lärande.

2.5 Lärare och elevernas informella lärande

Forskare anser att lärande utanför skolan borde noteras av lärarna. Kuure (2011:44) argumenterar att skolan har en utmaning att skapa en läroplan som tar hänsyn till elevernas

värld utanför skolan. Detta innebär att stödja gemenskapen mellan elever och skapa sådana aktiviteter där elevernas kunskaper blir en delad resurs i klassrummet. Kalaja m.fl. (2011:57) påpekar att det finns en klyfta mellan formell undervisning och informellt språkbruk, vilket kan leda till att eleverna går miste om möjligheter att använda språket. Att informella kontexter beaktas kan dock leda till att eleverna ser skolundervisningen som onödig. Benson (2011:8) påstår att lärandet utanför klassrummet oftast är osynligt för läraren. Bailly (2011:129) argumenterar att det finns en kontinuitet mellan skolan och elevernas vardag men att dessa två världar kommunicerar dåligt i klassrummet. Enligt Reinders (2011:188) kan elevernas hobbyer och det som de gör på sin fritid kopplas till det som görs i klassrummet. Detta kan göras genom att eleverna berättar om sina upplevelser antingen inför klassen eller i lärodagböcker. Reinders (2011) ser skolans roll som viktig i främjandet av elevernas autonomi och lärande utanför skolan. Lärarens roll är att förbereda eleverna för självständigt lärande och förse dem med lämpliga läromedel. Läraren kan dessutom hjälpa med att ställa mål för lärande utanför skolan (Nunan & Richards 2015).

Det finns många förslag om hur lärarna kan vara med i elevernas lärande utanför skolan. Förslagen handlar om strukturerat, målmedvetet och självständigt lärande som stöds av läraren. Enligt Long och Huang (2015) är lärarens roll relevant i lärande utanför klassrummet. Lärarens handledning, givna uppgifter och utvärdering i klassrummet är det första steget i att leda eleverna till självständigt lärande både i och utanför skolan. Lärandet styrs alltså gradvis till kontexter utanför skolan och lärarens roll minskar så småningom. (Long & Huang 2015:48). Eleverna kan också skriva dagböcker där de reflekterar över det de har lyssnat på (Gilliland 2015). Lärarens roll är då att förse eleverna med lämpligt material och hjälpa elever reflektera över sitt lärande (Gilliland 2015:13). Kerekes (2015:36) uppmuntrar lärarna att uppmuntra sina elever att förbättra deras språkkunskaper utanför klassrummet genom aktiviteter de njuter av. Detta kan göras till exempel genom sånglyriker (Kerekes 2015). I dialogdagböcker skriver eleverna om ämnen relaterade till deras liv och läraren ger kommentarer på det de har skrivit (Chiesa & Bailey 2015). Dialogdagböcker stödjer elevernas lärande av språk och hjälper de med att märka sambandet mellan skolan och vardagen. I ett franskt gymnasium erbjuds en möjlighet till självständigt lärande med hjälp av rådgivande möten, material och diskussioner med infödda talare (Bailly 2011). Rådgivaren kan hjälpa eleverna etablera kopplingar mellan skolan och lärande utanför

skolan (Bailly 2011:129). Det finns också nackdelar med ovan nämnd praxis. Kanske en av de största är att uppgifterna kan vara tidskrävande (Chiesa & Bailey 2015:60). Lärare kan också möta utmaningar i att hitta lämpligt material (Day & Robb 2015:7). Benson (2011:7) föreslår även att den som lär sig språk borde anse lärande i och utanför skolan som lika viktigt.

Sundqvist och Sylvén (2012) föreslår att lärarna borde bli medvetna om lärandet av engelska utanför klassrummet. Aktiviteter utanför skolan såsom spelande av dataspel kan leda till skillnader mellan olika elevers kunskaper i engelska, vilket kan vara en utmaning för läraren. Om lärarna blir medvetna om sina elevers lärande kan de också individualisera undervisningen i större utsträckning. Problemet kan dock vara att lärarna inte är bekanta med aktiviteterna som elever utövar. (Sundqvist & Sylvén 2012:203).

Toffoli och Sockett (2010) tycker att informellt lärande borde stanna utanför klassrummet, vilket är en annorlunda uppfattning än Bensons och Reinders (2011) samt Nunans och Richards (2015). Toffoli och Sockett har ändå många bra förslag till lärarens roll i elevers informella lärande. Läraren kan väcka elevernas intresse för aktiviteter utanför skolan och läraren kan bekanta sig med elevernas intressen. Vidare kan läraren erbjuda möjligheter för elever att spela upp sina favoritlåtar på lektioner. Läraren kan också introducera strategier såsom förutseende, selektivt lyssnande samt induktivt och deduktivt sätt att dra slutsatser. Läraren kan i sin undervisning inkludera naturliga element och processer kända från internet, till exempel bloggar och snabbmeddelanden. I ett pedagogiskt perspektiv är det möjligt att eleverna inte vill koppla sitt privata liv med skolan och därför kan aktiviteterna i skolan handla om andra generella teman (Toffoli & Sockett 2010).

Diskussionen ovan visar att läraren kan försöka bygga en bro mellan lärande i och utanför skolan. Detta är något som forskarna anser vara viktigt. I början kan läraren ha en aktiv roll i elevernas lärande utanför skolan, som också främjar elevernas autonomi och vice versa. Benson (2001 i Nunan & Richards 2015) räknar upp principer för att åstadkomma autonomt lärande. Lärarens roll är att förse elever med olika alternativ och resurser, erbjuda möjligheter att fatta beslut, stödja elever och uppmuntra till reflektion. Däremot måste eleven också vara aktivt engagerad i sitt eget lärande.

3 MATERIAL OCH METOD

I följande kapitel kommer jag att presentera hur primärmaterialet samlades in genom intervjuer och hur det analyserades genom kvalitativ innehållsanalys.

3.1 Material

Materialet för min undersökning består av fyra intervjuer. Jag intervjuade fyra språklärare i december 2018 och januari 2019. Jag hade två kriterier för valet av informanter för undersökningen. För det första bör läraren undervisa antingen svenska eller engelska eller båda språken. För det andra bör läraren undervisa antingen på högstadiet eller på gymnasiet eller både och. Orsaken till dessa två kriterier var att jag ska bli lärare i svenska och engelska för högstadiet och gymnasiet. Med undersökningen ville jag fokusera på jämförande aspekter mellan svenska och engelska. Lärarna som jag intervjuade hade erfarenhet också av att undervisa på lågstadiet vilket jag såg som en fördel eftersom informellt lärande är ett aktuellt tema i hela grundskolan och gymnasiet.

Jag började med att kontakta informanterna via e-post och stämma träff för intervjun. I e-posten berättade jag om mig själv, orsaken till intervjun, intervjuens gång och tema, det vill säga informellt lärande. Av etiska skäl bad jag om lov hos rektorerna för att genomföra undersökningen. Dessutom bad jag informanterna att fylla i ett formulär för medgivande. Formuläret följde Kalajas m.fl. (2011:30) modell (se bilaga 1). Formuläret handlade om anonymitet, inspelning och publicering. Det innehöll också information om undersökningen och informantens rättigheter. Intervjuerna ägde rum i lediga klassrum och pågick i 20–30 minuter. För att garantera deltagarnas anonymitet kommer jag inte att avslöja deras namn, skola eller arbetsort. Således kommer jag att använda pseudonymer i analysen.

Intervjuerna var halvstrukturerade individuella intervjuer. I halvstrukturerade intervjuer har enligt Hirsjärvi och Hurme någon aspekt slagits fast men inte alla (Ruusuvaori & Tiittula 2005:9). I praktiken betyder detta att jag hade färdigt tänkta frågor som jag ställde i varierande ordning och med olika slags frågeformuleringar beroende på informanten och intervjuens gång. Utöver dessa frågor ställde jag extra frågor i syfte att tydliggöra

informanternas svar och fördjupa mig mer i ämnet. Fördelen med att använda en halvstrukturerad intervju var att intervjusituationen blev naturligare och intervjuerna skiljde sig mer innehållsmässigt åt varandra. Här är en sammanfattande ram på frågorna jag ställde:

1. Informantens ålder, undervisningsämnen och examinationsår
2. Har du hört om informellt lärande? Var och hur?
3. Vad tror du informellt lärande betyder och innebär?
4. Hur har du upplevt engelskans/svenskans roll i informellt lärande?
5. Är informellt lärande viktigt? Varför ja eller nej?
6. Är du medveten om dina elevers informella lärande? Hur syns det?
7. I hurdana situationer kommer informellt lärande upp i klassen?
8. Stödjer läromaterialet informellt lärande?
9. Brukar du göra/skulle du vilja göra något för att främja informellt lärande? Varför?
10. Har du tillräckligt med resurser för att främja informellt lärande?
11. Spelar det någon roll om lärandet är medvetet eller omedvetet?

Intervjun är en interaktionssituation (Ruusuvuori 2005). Detta innebär bland annat att det finns många utmaningar. För det första är det möjligt att intervjuaren har påverkat informanternas svar och har lett dem till vissa svar med sina frågeformuleringar och responser. Till detta hör utmaningen att förbli neutral. (Ruusuvuori 2005:44–51). För det andra påverkas interaktionen av olika slags roller som parterna har och relationen till kunskap (Ruusuvuori 2005:32–36). Självt märkte jag detta till exempel i en situation där informanten ansåg att jag har ”säkert fina teorier om saken”. För det tredje är det möjligt att frågorna har varit otydliga vilket har lett till missförstånd. På grund av dessa faktorer måste man å ena sidan ta en kritisk inställning till materialet och å andra sidan förstå att intervjumaterialet alltid byggs upp i ett samspel mellan båda parterna. Efteråt ser jag materialinsamlingen som en lärorik upplevelse.

Efter intervjuerna transkriberade jag inspelningarna. Som transkriberingsmetod använde jag grov transkribering eftersom jag var mer intresserad av innehållet i det som sades än hur det sades (Ruusuvuori 2010:425). Transkriberingsprocessen fungerade som en inledning till själva analysen men den gav mig också en möjlighet att granska intervjuerna

kritiskt. Allt som allt har jag transkriberat cirka 38 sidor som jag sedan analyserade kvalitativt.

3.2 Metod

Som metod använde jag kvalitativ innehållsanalys. Den kvalitativa analysen baserar sig på teorin som presenterades i inledningen (se kapitel 1) och i den teoretiska delen av denna avhandling (se kapitel 2). Analysformen är således en teoribaserad innehållsanalys. Detta innebär att analysen baserar sig på den tidigare presenterade teorin och begreppen (Tuomi & Sarajärvi 2018:133).

Först läste jag igenom det transkriberade materialet och markerade det som var viktigt och relevant för min undersökning. Det övriga materialet sorterade jag bort. Jag valde till exempel att inte analysera fråga 11 gällande medvetet lärande. Orsaken är att analysen skulle ha blivit för omfattande. Dessutom lämnade jag bort allt som på något sätt var obegripligt eller ambivalent. Sedan sorterade jag materialet enligt teman, först enligt forskningsfrågorna och sedan enligt mindre teman som förekom i intervjuerna. Till slut skrev jag ett sammandrag som innehåller informanternas svar och min analys av svaren.

4 RESULTAT

Resultaten är grupperade i tre delar enligt forskningsfrågorna. I den första delen fokuserar jag på lärarnas uppfattningar (4.2). I den andra delen diskuterar jag lärarens roll i elevernas informella lärande (4.3). I den tredje delen rapporterar jag om vad lärarna tänkte om skillnaderna mellan svenska och engelska gällande informellt lärande (4.4).

4.1 Presentation av informanterna

Samuel är 34 år gammal och han undervisar engelska i grundskolan och gymnasiet. Han tog lärarexamen år 2013. Samuel lärde sig mycket engelska självständigt genom att spela spel. Leena är 51 år gammal och hon undervisar svenska och engelska i grundskolan. Hon har också behörighet att undervisa tyska. Hon tog lärarexamen år 1994. Kaisa är 59 år gammal och hon undervisar svenska, tyska och engelska i grundskolan. Hon tog lärarexamen år 1982. Själv har hon upplevt informellt lärande när hon bodde utomlands där hon var tvungen att lära sig språket. Anna är 40 år och hon undervisar svenska och tyska på högskolan och gymnasiet. Hon tog lärarexamen år 2003.

4.2 Lärarnas uppfattningar om informellt lärande

I det här avsnittet kommer jag att presentera lärarnas uppfattningar om informellt lärande. Jag redogör för deras tankar om fenomenet, var de har hört begreppet, om de tycker att det är viktigt och till slut behandlar jag de informella kontexter som informanterna nämnde.

Samuel säger att han förstår begreppet informellt lärande, men att han inte har gjort sig mer förtrogen med det. Han minns att han troligen har hört begreppet under sina studieår eller sett det i tidskriften *Opettaja*. Begreppen vardagligt lärande och lärande utanför skolan låter dock mer bekanta för honom. Samuel säger att språklärare diskuterar sinsemellan att eleverna lär sig nya ord utanför skolan. Samuel tycker att informellt lärande är jätteviktigt

för att han har märkt att det som lärs in i klassrummet inte räcker i det långa loppet utan informellt lärande behövs också. Han påstår att informellt lärande ger eleverna en stor fördel.

Leena definierar informellt lärande så här:

No informaali oppiminenhan on kaikki se mitä tapahtuu niinkun oppitunnin ulkopuolella eiks niin ja oppikirjan ulkopuolella kaikki se mikä jostaki tarttuu takkiin.

Leena är också mer bekant med begreppen vardagligt lärande och lärande utanför skolan.

När jag frågar om vikten av informellt svarar hon:

No koska herran jestas kaikki oppiminen on tärkeää ja sillon ku se tulee just siinä tilanteessa ja se on joku mis oppilas on niinku jo motivoitunu valmiiks siinä tilanteessa ja se on tärkeätä mielenkiintosta ja henkilökohtasta jännittävää niin mikäs sen parempi tilanne oppia ja onhan se paljon parempi et se oppii sen sillä hetkellä vaikka jossai uimarannalla oppii jonku jäätelölistasta jonku uuden uuden sanan kun että me istutaan luokassa ja sit me päättätään sitä eikun miksipä ei käyttäis kaikkia tilaisuuksia hyväksi eiks vaan.

Enligt Leena är informellt lärande alltså det bästa sättet att lära sig tack vare behovet och elevens förhållningssätt i den specifika situationen. Hon tycker att utbildningens roll borde vara att komplettera elevernas informellt lärda språkkunskaper. Senare i intervjun tillägger hon att informellt lärande är något spontant och impulsivt.

Kaisa är inte bekant med begreppet informellt lärande. När jag förklarar betydelsen av begreppet säger hon att det låter bekant. Kaisa kommenterar vikten av informellt lärande på följande sätt:

No se nimenomaan on olennaista että sille tulee käyttöä sille kielelle mikä se sitte onki et se ei tapahu vaan luokan sisällä.

Kaisa påpekar att klassrummet är en ganska klinisk omgivning och att det finns en motstridighet mellan det som lärs in i klassrummet och i det verkliga livet till exempel när det kommer till uttal. Detta är orsaken till att hon ser vardagligt användning av språket som viktigt. Hon uppfattar informellt lärande av svenska mycket genom geografin, ungdomskulturen och sin roll som motivator.

Anna känner till begreppet och hon kommer ihåg att redan när hon var i gymnasiet talades det om att man kan lära sig språk på andra sätt än bara formellt i skolan. Begreppet är känt också från hennes lärarstudier. Enligt hennes definition är informellt lärande allt icke-organiserat mer avslappnat möte med språket, som är omedvetet eller ibland medvetet. Informellt lärande är ingen kurs i skolan eller något man studerar. Anna tycker att informellt

lärande är viktigt. Hon tror att informellt lärande sker hela tiden vid sidan av det formella lärandet och att allt slags kontakt med språket förbättrar språkkunskaperna.

Allt som allt har alla lärare något slags uppfattning om vad informellt lärande är. Alla är inte så bekanta med själva begreppet, men själva fenomenet är något alla har mött i sitt arbete. Lärarna har olika förhållningssätt till fenomenet. Samuel betonar elevernas språkkunskaper, Leena det informella lärandets fördelar, Kaisa motiveringen och Anna tar upp aspekten om medvetenhet och formellt lärande. Informellt lärande anses också vara viktigt för språkkunskaperna. Något som jag märkte under intervjuerna var att det kan vara svårt att skilja mellan informellt, icke-formellt och formellt lärande. Detta är något som lärarna själva tog upp under intervjun till exempel i fråga om läxorna. Läxorna görs utanför skolan men är ändå en del av det formella lärandet.

4.2.1 Informella kontexter

I tabell 1 listas informella kontexter där eleverna möter språk utanför skolan.

Tabell 1: Informella kontexter

Informella kontexter	Informant
Tittande på TV	Samuel
Lyssnande av musik	Samuel, Kaisa, Anna
YouTube	Samuel
Spelande av spel	Samuel, Leena, Kaisa
Resande	Samuel
Internet	Leena
Bloggar	Leena, Anna
Vloggar	Leena, Anna
Hobbyer	Leena
Sociala medier	Kaisa, Anna
Sverigebåten	Kaisa
I kusttrakter	Kaisa
Ungdomskultur	Kaisa
Talböcker	Anna
Tittande av filmer och serier	Anna
Nyheter (både i papper och digitalform)	Anna
Läsande av böcker, tidskrifter och skönlitteratur	Anna
Mjölkburkar	Anna

Informanterna nämner sammanlagt 21 olika kontexter där man kan möta svenska eller engelska utanför skolan. Några kontexter faller under kategorin Internet och formar en

gemensam kategori. En stor del av kontexterna relaterar till teknologin och internet. Kontexterna berör olika språkområden såsom lyssnande, kommunikation, läsande, läsförståelse och uttal. Tabell 1 visar att det finns många olika informella kontexter som lärarna är medvetna om och att de kan ha lite olika uppfattningar om vad kontexterna innebär. Kaisa tänker geografiskt på svenskspråkiga områden i Finland. Hon syftar möjligen på situationer där man kan tala språket i sociala sammanhang. Leena nämner också geografiska områden i samband med hobbyer att det kan hända att man åker på en spelresa till Sverige. Hon påpekar att språk finns överallt och därför är informellt lärande närvarande överallt. Anna har liknande tankar om att informellt lärande kan vara närvarande var som helst där man möter språk, till exempel vid frukostbordet. Anna säger att i sociala medier kan man lära moderna sätt att uttrycka sig och följa det innehåll som intresserar.

4.3 Jämförelse av engelska och svenska

I detta avsnitt koncentrerar jag mig på lärarnas syn på engelskans och svenskans roll inom informellt lärande. Först behandlar jag lärarnas tankar generellt. Sedan diskuterar jag lärarnas syn på elevernas språkkunskaper och attityder till språk.

4.3.1 Svenskans och engelskans roll

Samuel säger att engelska är ett dominerande språk som eleverna blir påverkade av och som används mycket i vardagliga situationer. Han nämner att i många spel som kräver samarbete kan engelska plötsligt vara det enda gemensamma språket. Samuel säger att i andra språk kan det vara svårt att märka var man behöver språket jämfört med engelskan. På tal om informella kontexter i andra språk funderar han att det kan vara svårare att hitta informella kontexter men att det nog finns sådana.

Leena tycker att båda språken förekommer i samma mån utanför skolan. Hon nämner att i Finland finns det svensk radio och TV, samt svenskspråkiga områden. Kaisa kommenterar engelskans roll som följande:

[...] se on tämmönen valtakieli nuorilla – nuorison maailma perustuu siihen englannin kieleen ja kaikkialta tulvii englantia ja nuorisokulttuuri tulvii englantia.

Kaisa tror att finskan kan även försvinna inom tjugo år på grund av att engelskan som maktspråk framhävs. Kaisa säger att användandet av svenska är minimalt där hon bor.

Anna tycker att skillnaden mellan svenskan och engelskan syns speciellt i informellt lärande och elevernas språkbruk. Hon nämner att gymnasieelever sällan möter svenska utanför skolan förutom läxorna. Hon reflekterar kring engelskans och svenskans roll:

[...] kun taas sit sitä enkkua tulee joka tuutista koko ajan ja se on niille niinku nuorille ihan joka puolella koko ajan ja ne on tottunu siihen et se ruotsi ehkä vaatii semmosen oman et minäpä tutustun johonkin tv-sarjaan tai ite otan niinku asiaksi jotenki seurata jotakin somessa et se vaatii sit sen oman kipinän et se tulis sit se ruotsi siihen omaan elämään myöski sitte sillain informaalisti.

Anna tycker alltså att engelskan är närvarande överallt medan möte med svenskan i informella kontexter kräver elevernas eget intresse.

4.3.2 Elevernas språkkunskaper

Samuel ser att engelskans roll och mängden av informellt lärande förklarar skillnaderna i elevernas språkkunskaper. Samuel har noterat att elever med sämre grundkunskaper har med stor sannolikhet övat engelska utanför skolan om de utvecklas snabbt. Kaisa säger att språkkunskaperna som eleverna har skaffat sig utanför skolan syns klart och tydligt i engelskan. Hon konstaterar att i svenskan finns det elever som är duktiga och väldigt positiva gällande lärandet. Detta och inte nödvändigtvis egna intressen är orsaken till att de är duktiga på svenska. I samband med informellt lärande av engelska säger Kaisa att elevernas språkkunskaper är väldigt aktuella och ibland till och med bättre än hennes. Hon kommenterar också att eleverna talar vackert nästan som infödda talare. Anna berättar om skillnaderna mellan elevernas språkkunskaper i svenskan och engelskan på följande sätt:

[...] oppilaat monesti sitä ite sanoo että no enkuksahan tää menee niin ja en mä enkustakaan mitään sääntöjä osaa mut näin tää on ja ja siinä ehkä huomaa että niillä on paljon semmosia rakenteita ja juttuja mitä ne niinku vaan tietää et näin se sanotaan ja näin se menee mut ruotsissa taas se ei niin toimi että se pitää melkein niinku oppia täältä esimerkkien kautta ja ymmärtää se sääntö

Anna fortsätter att eleverna kan till exempel beklaga att hörförståelse är svårt eftersom man hör så lite svenska.

4.3.3 Attityder och motivering

Leena tycker att det finns en stor skillnad mellan attityder till lärandet av engelska jämfört med svenska. Hon tycker att på grund av de negativa attityderna anser eleverna att lärandet av svenska är ”idiotiskt” medan engelskan har en särställning tack vare kändisar. Kaisa ser att negativt präglade attityder till svenska språket är en utmaning för henne som lärare. Hon avser att attityderna påverkar det informella lärande. Hon har upplevt attityderna som betungande men vänt sig vid dem. Hon undrar vad som är orsaker till attityderna och spekulerar kring historiska skäl och hemmets inverkan.

Attityderna kan påverka också hur läraren ser sin roll som motivator. Samuel anser att för honom är det lättare att motivera elever jämfört med språklärare i andra främmande språk. Kaisa anknyter informellt lärande mycket till elevernas motivation. Hon ser att motiveringen av svenska är i en mycket viktigare roll än motiveringen av engelska. Orsaken är att de språkliga attityderna till svenskan är negativa och att trakten är finskspråkig. Kaisa tycker alltså att informellt lärande av engelska är något naturligt och vardagligt och därför behöver man inte motivera elever. Däremot behöver man motivera eleverna till informellt lärande av svenska. Lärarens roll kan alltså vara att motivera eleverna till informellt lärande av språket (se stycke 4.3).

Anna tycker att massmedier och politiker ger en dyster bild om lärandet och undervisning av svenska. Hon tror att ungdomarnas generella negativa attityd om skolan spelar en stor roll. Hon hoppas att svenskan som ämne är i samma position som de andra ämnena om lektionerna är mångsidiga och meningsfulla. Hon säger att det alltid finns några elever som ställer sig negativa mot svenskan och hon tror som Kaisa att attityderna kommer utifrån, till exempel från familjen. Däremot nämner hon inget om att attityderna skulle påverka något sätt det informella lärandet.

Lärarna har märkt en skillnad mellan informellt lärande av svenska och engelska. Lärarna ser att engelskan är mer närvarande i elevernas liv. Engelskans roll som ett universellt språk har noterats vilket bidrar till större exponering och engagemang i informella kontexter. Detta har lett till bättre kunskaper i engelska. Så är inte fallet med svenskan. Det finns tillgängliga resurser som eleverna kan utnyttja men det kräver större initiativ av

eleverna. Dessutom kan negativa attityder förhindra informellt lärande av svenska. Då kan det vara lärarens roll att bland annat motivera sina elever till informellt lärande av språket.

4.4 Lärarens roll i elevernas informella lärande

I följande avsnitt ligger fokus på vad som är lärarens roll i elevernas informella lärande. Först redogör jag för hur informellt lärande förekommer i klassrummet. Sedan presenterar jag lärarens roll som motivator och främjare av informellt lärande. Till slut tar jag upp aspekterna om differentiering, läromedel och resurser.

4.4.1 Lärare och elevernas informella lärande

Informellt lärande kan noteras av läraren i olika slags situationer. För det första kan informellt lärande komma upp i klassrummet när eleverna upptäcker samband mellan formellt och informellt kunskaper. Samuel berättar att det framkommer situationer där en elev märker att ordet i fråga är känt från någon informell kontext, till exempel ett spel. För det andra kan informellt lärande komma upp i samband med elevernas egna intressen vilket Kaisa har upplevt att på grund av det stora antalet elever är det omöjligt att veta vad eleverna sysslar på sin fritid. För det tredje kan informellt lärande komma upp vid lärande av något nytt. Leena säger att eleverna vill berätta om vad de har lärt sig till exempel på en resa. För det fjärde kan informellt lärande komma upp i elevernas diskussioner med varandra vilket Anna har märkt. Hon kommenterar att det är omöjligt att veta vad som har inlärts formellt eller informellt. För det femte kan informellt lärande komma upp vid elevernas frågor om något de har stött på utanför skolan. Anna berättar till exempel att en gymnasieelev ställde frågor om en podcast. Anna ifrågasätter dock om elevernas noggranna och medvetna lärande av språk utanför skolan kan kallas informellt lärande.

4.4.2 Främjande av informellt lärande

Läraren kan främja elevernas informella lärande på många olika sätt. Läraren kan ge tips om informella kontexter. Leena säger att hon ger tips om hemsidor som eleverna kan bekanta sig med. Dessutom kan läraren påminna eleverna om att utnyttja informella kontexter.

Samuel och Leena brukar uppmuntra sina elever om att prata engelska om de åker på en resa.

Samuel lyfter fram kunskaper om eleverna och deras intressen:

[...] varsinki jos oppilas vaikuttaa siltä et on kiinnostusta niin sitte koittaa just vinkata sille no hei käyppä just esimerkiks ehtimässä itelles että mitä sä harrastat okei hevosia vaikka, käyppä vähän kurkkaamassa että jos löytys vaikka jotain englanninkielistä sivustoa missä kerrotas vähän hevosista.

I exemplet ovan märks att läraren kan tillsammans med eleven hitta informella kontexter som intresserar eleven. Anna berättar att hon hjälpte en elev hitta poddar som var intressanta för henne. Eleven ville nämligen öva hörförståelse. Anna tycker att hon har en möjlighet att ge information om språket och kulturen, och detta kan leda till att eleverna hittar saker som intresserar dem. Läraren kan använda material i sin undervisning som eleverna kan utnyttja utanför skolan. Anna försöker medvetet använda autentiskt material för att pigga upp lektionerna. Ibland har Anna märkt att eleverna har till exempel börjat titta på någon serie som först introducerades i klassrummet. Kaisa ser att hennes roll speciellt i svenskan är att lyfta fram de möjligheter som det informella lärandet erbjuder. Anna säger att hon försöker uppmuntra sina studenter att använda språket, speciellt om de har en längre paus mellan kurser. Hon nämner att det kan vara något roligt och det behöver inte vara målinriktat pluggande. Samuel försöker påminna sina elever om att det finns språk också utanför klassrummet och man lär sig inte bara för skolan utan för livet. Läraren kan främja elevernas informella lärande också genom hemläxor. Anna funderar på att hon skulle kunna ge kreativare hemläxor där man kommer i kontakt med språket i annorlunda situationer som möjligen kan bidra till entusiasm och lärande.

4.4.3 Differentiering

Informellt lärande kan komma upp i differentiering både uppåt och nedåt. Informellt lärande kan förstora klyftan mellan elevernas nivå i språket. Samuel säger att klyftan mellan elevernas språkkunskaper i engelska är väldigt stor och han tror att skillnaderna kan förklaras med informellt lärande. Enligt honom kämpar några med grunderna medan andra har väldigt avancerade språkkunskaper. Samuel tycker att differentiering är en utmaning och han funderar kring hur man kan skapa meningsfulla innehåll som passar alla.

Informellt lärande kan också fungera som ett verktyg för att stödja svaga elever. Samuel ger ett exempel på hur han stödjer elever med utmaningar:

jos esimerkiksi luetun ymmärtäminen on hirveen hankalaa niin, ootko harkinnu esimerkiksi että ottasit jonku englannin kielisen kirjan käteen, just joku tuttu vaikkapa Harry Potterit tai muut ja ja ottas siitä kirjan ja lukis sitä sitte ja koittas et miten se alkas sen jälkeen sujumaan [...]

Kaisa vill ge en möjligheter för svaga elever att visa sina kunskaper och färdigheter. Hon försöker motivera genom att eleven får visa sina informellt lärda kunskaper gällande saker han är intresserad av, till exempel bildelar.

4.4.4 Resurser

Bristen på resurser kan påverka lärarens roll som främjare av elevernas informella lärande. Kaisa tycker att tidsbrist leder till att hon inte har så mycket tid att tala om elevernas egna intressen och språkinläring utanför skolan. Både Leena och Kaisa har planer som de skulle vilja förverkliga om de hade tillgängliga resurser. Leena skulle vilja åka med sina elever till något land där man talar språket. Kaisa skulle vilja ha mer samarbete med svenskspråkiga skolor för att skapa möjligheter till meningsfull användning av svenska. Olika slags resurser kan också stödja lärarens och skolans roll i främjandet av elevernas informella lärande. Anna tycker att det finns tillräckligt med resurser. Hon nämner möjligheten att elever i gymnasiet kan åka till utbyte till Vasa. Anna ser detta som en väldigt bra möjlighet att lära svenska i informella kontexter. Det ordnas också en chokladkurs av en svensk kock i skolan. Innehållet i kursen handlar om choklad och lärandet av svenska förväntas komma som en biprodukt. I Annas skola har man till och med möjligheter att bjuda in svenska artister.

4.4.5 Läroböcker

Lärarna anser att läromedel tar upp informellt lärande i varierande utsträckning. Samuel konstaterar att det inte finns så mycket i läroböcker som kan kopplas till elevernas vardag. Det formella lärandet betonas starkt. Han säger att läroböcker är gjorda för att passa alla elever. Nackdelen med detta är att det kan hindra läraren att märka om en elev har goda kunskaper i något särskilt område. Leena säger att i läroböcker är det nästan omöjligt att ta hänsyn till informellt lärande. Hon tycker dock att det finns ett visst försök att ”knuffa eleverna till världen”. Kaisa tycker att i den nya bokserien *Hallonbåt* beaktas också vardagligt språkbruk. Anna nämner en gymnasiekurs där uppgiften var att söka upp en vetenskaplig intervju i valfritt ämne. Således beaktades studenternas egna intressen. Anna

anser dock att det finns få uppgifter där studenterna uppmuntras till informellt lärande.

4.4.6 En kritisk inställning gentemot lärarens roll

Samuel ser att betonande av informellt lärande i klassrummet kan vara något som segregerar elever. Dessutom upplever han det som krystat. Samuel önskar att det som inlärs i skolan skulle kunna användas i det verkliga livet hellre än att det informella lärandet förekommer i skolundervisningen. Han tycker dock att elevernas språkkunskaper oftast binder sig till det som görs i klassrummet. Slutligen påpekar han:

[...] jotenki siinä haluaa pitää sen ajatuksen et periaatteessa myös ne joilla sitä niinkun ulkopuolista osaamista ei silleen välttämättä ole niin että he pystys [...] pärjäämään sillä mitä me käydään siellä luokassa [...] tavoitteena ois just se et jos sää oot tunnilla teet siellä aktiivisesti töitä siellä aktiivisesti opit niin silloin sää pärjäisit siinä omassa opiskelussa.

Anna tycker att man som lärare inte kan bygga upp undervisningen kring elevers självständiga lärande. Hon identifierar sin roll på följande sätt:

Mä on vähän sitä formaalia oppimista väistämättä että tokihan mä yritän luoda niinku oppilaille paljon mahdollisuuksia käyttää kieltä ja olla aktiivisia ja siinä sosiaalisessa kontekstissa minkä koulu meille nyt sitte tarjoaa [...]

Lärarna diskuterar också det informella lärandets natur. Anna funderar om något som sker av hennes befallning kan längre klassas som informellt lärande. Leena kommenterar slutligen sin roll enligt följande:

[...] just ku se on semmosta spontaania ja hetkessä tapahtuvaa niin en mä voi sitä niinku tyrkyttää tai mä koen et tavallaan se muuttuu niinku formaaliseksi oppimiseksi jos mä sanon että mene tuonne opettele tuo on jännää niin et sen pitää olla jollain tavalla semmosta impulsiivista ja niin vähän sellasta minä löysin et se on niinku henkilökohtasta ja itelle tärkeätä ja jos se on opettajan valmiiksi löytämää ja pureskelemaa niin se kuolee se asia silloin niin mä koen ainakin mut en mä tiedä. Opettajat on semmosia käänteisiä midakseja et kaikki mihin me kosketaan lakkaa olemasta kultaa.

Leena tror att hon kan även påverka negativt på elevernas informella lärande och därför måste det vara något som sker av deras eget initiativ.

5 DISKUSSION

Syftet med undersökningen har varit att bidra till en djupare förståelse om informellt lärande. Denna avhandling belyser särskilt lärarnas perspektiv på fenomenet. Undersökningen är kvalitativ och resultaten kan därför inte generaliseras. Förhoppningsvis väcker undersökningen medvetande och ökat intresse om informellt lärande. Utöver detta kan undersökningen fungera som en tankeväckare för alla lärare som funderar på hur informellt lärande påverkar deras arbete och hur de kan främja det i sin undervisning.

Lärarna var inte så bekanta med begreppet informellt lärande men de var bekanta med själva fenomenet. Lärarna tog upp olika aspekter av språkkunskaper, medvetenhet, formellt lärande, fördelar med informellt lärande samt skillnader mellan formellt och informellt lärande. Lärarnas ordval när de definierade informellt lärande liknade Cross (2006) definition. Informellt lärande tycktes vara viktigt, vilket betonas också i litteraturen. Lärarna kunde räkna upp olika slags informella kontexter som fyllde olika slags funktion i lärande av språk. De kontexter som lärarna listade visade att lärarna hade olika förhållningssätt till fenomenet. Lyssnande av musik, dataspel och olika kontexter på internet var de mest nämnda. Likväl förekom dessa kontexter ofta i forskningen.

Lärarna har märkt en skillnad i informellt lärande av svenska och engelska. Lärarna ansåg att engelskans roll som ett dominerande språk hade noterats av eleverna. Detta bidrar till större exponering och engagemang i informella kontexter, något som påpekades också i grunderna för läroplanen (Utbildningsstyrelsen 2014). Dessa faktorer har lett till elevernas förbättrade kunskaper i engelskan. Engelskans roll som lingua franca kom upp i samband med spelande. Svenskans roll var annorlunda. Lärarna ansåg att det finns tillgängliga resurser som eleverna kan utnyttja, men det kräver större initiativ. Svenskälärarna har mött negativa attityder som hindrar elevernas lärande av språk. Enligt Kalaja m.fl. (2011:56–57) påverkar representationen av svenska i dominerande sociala diskurser studenternas agerande. Därför är lärarens roll att motivera viktig.

Lärarna har märkt informellt lärande i sin med undervisning, elevers intressen, diskussioner, berättelser och frågor. Informellt lärande av engelska syns genom förbättrade språkkunskaper såsom i studien av Toffoli och Sockett (2015). Lärarna kan främja informellt

lärande genom att informera, presentera material och använda autentiskt material, påminna, hitta informella kontexter för eleven och genom att ge hemläxor som bekantar eleverna med informella kontexter. I studien av Toffoli och Sockett (2015) nämndes att lärarna vidtog likadana åtgärder, till exempel material på internet, för att främja lärandet. Lärarna har alltså på varierande sätt försökt bygga broar mellan det informella och formella lärandet. Lärarens roll i elevers informella lärande kan vara att differentiera både upp och ned, vilket nämndes som en utmaning av Sundqvist och Sylven (2012). Resurser kan stödja informellt lärande samt brist på dem kan hindra lärarens roll som främjare. Lärarna ansåg att i läromaterialet har informellt lärande tagits i ringa grad i beaktande. Lärarna hade också kritiska åsikter om sin roll i elevers informella lärande. Lärarna ansåg att deras roll är framför allt bunden till formellt lärande, vilket också nämndes av Toffoli och Sockett (2012).

Det är viktigt att lärarna är ännu mer medvetna om informellt lärande och dess positiva inverkan på elevers inläring. Lärarna skulle kunna fortbilda inom ämnet. Det skulle vara nyttigt om lärarna diskuterade informellt lärande sinsemellan samt delade idéer och samarbetade. Informellt lärande skulle också kunna noteras bättre vid planering av nya läromedel och läroplaner. Det viktigaste skulle vara att lärarna anammar praxis som främjar elevernas autonomi och lärande utanför skolan. Lärarna kan också i början av kurser medvetet inkludera små element som beaktar informellt lärande. Lärarna skulle också kunna experimentera med till exempel lärodagböcker för att göra elevers informella lärande mer synligt både för läraren och för eleverna. Informellt lärande har påverkat elever positivt i engelskan och därför skulle det vara viktigt för lärarna i svenska att upplysa sina elever om de möjligheter som informella kontexter erbjuder. Det centrala är att eleverna känner till möjligheter till informellt lärande och kan självständigt fördjupa sig i det på sin fritid.

Det skulle vara viktigt att få mer fakta om informellt lärande i svenska och engelska i Finland samt lärarnas och elevers roll i det. Exempelvis skulle det vara intressant att se hur eleverna i svenska och engelska har upplevt lärarens roll i det informella lärandet. Det skulle också vara värdefullt att undersöka samband mellan motivation och informellt lärande. En kvantitativ undersökning skulle erbjuda större möjligheter att generalisera resultaten medan en kvalitativ undersökning skulle kunna ge nya fördjupade perspektiv om ämnet. Det finns många områden kring informellt lärande som man kunde forska i, till exempel medvetenhet i lärande utanför skolan.

LITTERATUR

Arnold, Jane & Fonsenca-Mora, Arnold, 2015: Language and Cultural Encounters: Opportunities for interaction with Native Speakers. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.) 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.225–234.

Bahrani, Taher, 2011: An overview to Informal Language Learning. I: *Language of India* 2011:8. Vol. 3. S.372–378.

Bailly, Sophie, 2011: Teenagers Learning Languages Out of School: What, Why and How Do They Learn? How Can School Help Them? I: Benson, Phil (red.) & Reinders, Hayo (red.), 2011: *Beyond the language classroom*. Palgrave Macmillan. S.119–131.

Benson, Phil & Reinders, Hayo, 2011: *Beyond the language classroom*. Palgrave Macmillan.

Benson, Phil, 2011: Language Learning and Teaching Beyond the Classroom. An introduction to the Field. I: Benson, Phil (red.) & Reinders, Hayo (red.), 2011: *Beyond the language classroom*. Palgrave Macmillan. S.7–16.

Cadd, Marc, 2015: Increasing the Linguistic and Cultural Benefits of Study Abroad. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.253–262.

Cedefop. *Terminology of European education and training policy*. 2014. 2 uppl. Luxembourg. http://www.cedefop.europa.eu/files/4117_en.pdf

Chiesa, David L. & Bailey, Kathleen M., 2015: Dialogue Journals: Learning for a lifetime. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.53–62.

Chik, Alice, 2015: “I Don’t Know How to Talk Basketball Before Playing NBA 2K10”: Using Digital Games for Out-of-Class Language Learning. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.75–84.

Coxhead, Averil & Bytheway, Julie, 2015: Learning Vocabulary Using Two Massive Online Resources: You Will Not Blink. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.65–74.

Crystal, David, 2012: *English as a global language*. Cambridge University Press.

Cross, Jay, 2006: *Informal learning. Rediscovering the Natural Pathways That Inspire Innovation and Performance*. John Wiley & sons.

Curtis, Andy, 2015: Learning Through the Language of the Pokemon: "Just Watchin' TV, Ma". I: Nunan, David (red.), & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.129–137.

Day, Richard, & Thomas, Robb, 2015: Extensive Reading. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.3–12.

Dörnyei, Zoltan & Csizer, Kata, 1998: Ten commandments for motivating language learners: results of an empirical study. I: *Language Teaching Research* 1998:2 (3). S.203–229.

Gardner, Robert C., 2010: *Motivation and second language acquisition: the socio-educational model*. New York: Peter Lang cop.

Gilliland, Betsy, 2015: Listening Logs for Extensive Listening Practise. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.13–22.

Hanf, Anthony, 2015: Resourcing Authentic Language in Television Series. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.138–148.

Hummel, Kristen M., 2014: *Introducing Second Language Acquisition. Perspectives and Practices*. Chichester: John Wiley & Sons Ltd.

Kalaja, Paula & Alanen, Riikka & Dufva, Hannele (red.), 2011: *Kieltä tutkimassa. tutkielman laatijan opas*. Tampere: Finn Lectura.

Kalaja, Paula m.fl. 2011: From Milk Cartons to English Roommates: Context and Agency in L2 Learning Beyond the Classroom. I Benson, Phil (red.) & Reinders Hayo (red.), 2011: *Beyond the Language Classroom*. Palgrave Macmillan. S.47–58.

Kerekes, Erika, 2015: Using Songs and Lyrics in Out-of-Class Learning. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.33–42.

Kuure, Leena, 2011: Places for Learning: Technology-mediated Language Learning Practices Beyond the Classroom. I Benson, Phil (red.) & Reinders Hayo (red.), 2011: *Beyond the Language Classroom*. Palgrave Macmillan. S.35–46.

Lehti-Eklund, Hanna & Green-Väittäinen, Maria, 2011: Svenska i finska grundskolor. *Nordica Helsingiensia*. 2011:27. vol 27. Helsinki
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/30082/Nordica_Helsingiensia_27.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Leppänen, Sirpa (red.) & Nikula, Tarja (red.) & Kääntä, Leila (red.) 2008: *Kolmas kotimainen: lähikuvia englannin käytöstä Suomessa*. Suomen Kirjallisuuden Seura.

Little, David, 1991: *Learner Autonomy 1: Definitions, issues and problems*. Dublin: Authentik Language Learning Resources Ltd.

Long, Nana & Huang, Jing, 2015: Out-of-Class Pronunciation Learning: Are EFL Learners ready in China? I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.43–52.

Macalister, John 2015: Study-Abroad Programme Design and Goal Fulfillment: ”I’d like to talk like a Kiwi”. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), 2015: *Language Learning Beyond the Classroom*. New York & London: Routledge. S.235–243.

Nunan, David & Richards, Jack C., 2015: *Language learning beyond the classroom*. New York & London: Routledge.

Opetushallitus, 2014: *Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen*.

Palfreyman, David M., 2011: Family, Friends, and Learning Beyond the Classroom: Social Networks and Social Capital in Language Learning. I Benson, Phil (red.) & Reinders Hayo (red.), 2011: *Beyond the Language Classroom*. Palgrave Macmillan. S.17–34.

Pelttari, Sanna, 2017: Espanjankielisen blogosfäärin hyödyntäminen informaalissa kielenoppimisessa. I: *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*. 2017:maj.
<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-toukokuu-2017/espanjankielisen-blogosfaarin-hyodyntaminen-informaalissa-kielenoppimisessa>

Reinders, Hayo, 2011: Materials Development for Language Learning Beyond the Classroom. I Benson, Phil (red.) & Reinders Hayo (red.), 2011: *Beyond the Language Classroom*. Palgrave Macmillan. S.175–189.

Ruusuvuori, Johanna (red.) & Tiittula, Liisa (red.), 2005: *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. 2 uppl. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (red.), 2010: *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.

Sundqvist, Pia, 2009: *Extramural English matters, Out-Of-School English and Its Impact on Swedish Ninth Graders' Oral Proficiency and Vocabulary*. Karlstad: Universitetstryckeriet.

Sylvén, Liss Kerstin & Sundqvist, Pia, 2012: World of VocCraft: Computer Games and Swedish Learners' L2 English Vocabulary. I Reinder, Hayo (red.), 2012: *New Language Learning & Teaching Environments*. Digital Games in Language Learning and Teaching. Palgrave Macmillan.

Stickler, Ursula & Emke, Martina, 2011: Tandem Learning in Virtual Spaces: Supporting Non-formal and Informal Learning in Adults. I Benson, Phil (red.) & Reinders Hayo (red.), *Beyond the Language Classroom*. Palgrave Macmillan. S.146–160.

Toffoli, Denyze & Sockett, Geoffrey, 2010: How non-specialist students of English practice informal learning using web 2.0 tools. *La revue du GERAS ASp*. 2010:58. S.125–144. <https://journals.openedition.org/asp/1851>

Toffoli, Denyze & Sockett, Geoffrey, 2015: University teachers' perceptions of Online Informal Learning of English (OILE). I: Francis, Taylor 2015: *Computer Assisted Language Learning*. Routledge. 2015:28, (1). S.7–21. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-01227584/document>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli, 2018: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 3 uppl. Tammerfors och Helsingfors: Tammi.

Webb, Stuart, 2015: Extensive Viewing: Language Learning Through Watching Television. I: Nunan, David (red.) & Richards, Jack C. (red.), *Language Learning Beyond the Classroom*. S.159–168.

BILAGOR

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEN OSALLISTUJAKSI

Tutkimuksen suorituspaikka: Jyväskylä

Tutkimuksen tekijä: Noomi Halonen

Tutkimuksen ohjaaja: Harry Lönnroth

Tutkimusta tekevä yliopisto ja laitos: Jyväskylän Yliopisto, humanistinen tiedekunta, kieli- ja viestintätieteiden laitos

Tutkimusta varten kerättävä aineisto käsitellään niin, että osallistujan henkilöllisyys, koulu tai asuinpaikkakunta ei paljastu. Aineistoa säilytetään tutkimusta tekevässä yliopistossa ja se voidaan sijoittaa tutkimuksen päätyttyä arkistoon. Osallistujalle kerrotaan, milloin ja missä tilanteissa tutkimustietoa kerätään. Tutkimuksen osallistuja voi halutessaan myös perua osallistumisensa.

Lomakkeen täyttöohje: Ole hyvä ja täytä kaikki sinulle sopivat vaihtoehdot.

1. Suostun siihen, että haastatteluni ääninauhoitetaan

2. Näin kerättyä minua koskevaa aineistoa saa käyttää

tieteellisissä tutkimuksissa ja julkaisuissa

tieteellisissä esitelmissä

opetus- ja koulutustilanteissa

Paikka

Aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys